

Sanja Miloloža
Ina Randić Đorđević
dr. sc. Bernardina Petrović

7 *Hrvatske* jezične *miti*

Udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole

1. izdanje

2020.

Nakladnik

ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika

Miro Petric

Direktorica nakladništva

mr. sc. Daniela Novoselić

Izvršna urednica za Hrvatski jezik

Ivana Tolj, prof.

Recenzija

prof. dr. sc. Tanja Kuštović

Vlatka Biščan, prof.

Orjena Stefani-Marečić, prof.

Lektura

Vlatka Biščan

Kristina Ferenčina

Stručni suradnici

Anne-Marie Magovac, prof.

Martin Lukšić, mag. psych.

Tekstove čita

Jasna Bilušić

Likovno oblikovanje

Vilim Plužarić

Edita Keškić

Grafičko oblikovanje

Ranko Peršić

Vilim Plužarić

Edita Keškić

Ilustracije i naslovnica

Iva Miloloža

Digitalno izdanje

Alfa d. d.

Mozaik Education Ltd.

Tehnička priprema

Alfa d. d.

Tisak

Tiskara Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU

Udžbenik je uvršten u Katalog odobrenih udžbenika rješenjem Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske:

KLASA: **UP/I-602-09/20-03/00007**, URBROJ: **533-06-20-0002**, od **30. travnja 2020. godine**.

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem **001063626**.

OPSEG PAPIRNATOG IZDANJA	MASA PAPIRNATOG IZDANJA	KNJIŽNI FORMAT	CIJENA
164 str.	350 g	265 mm (v) x 210 mm (š)	62,42 kn

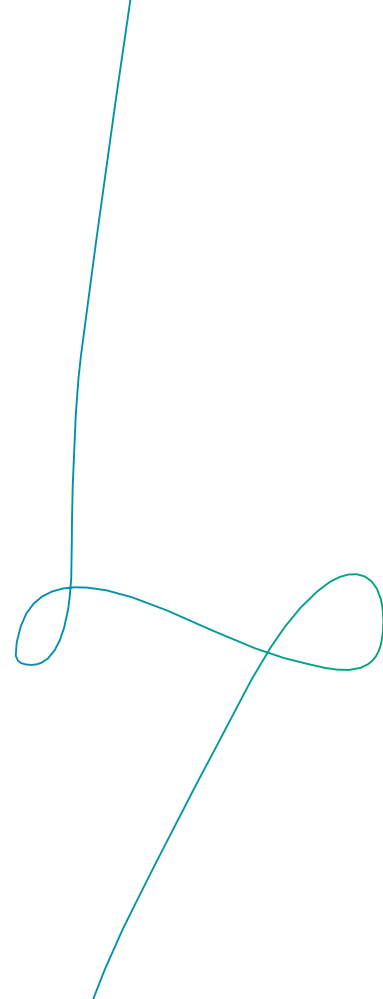
Digitalno izdanje dostupno je na digitalnoj platformi *mozaLearn* na internetskoj adresi **www.mozaweb.com/hr** pod identifikacijskim brojem **HR-ALFA-HRV7-2161**.

© Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

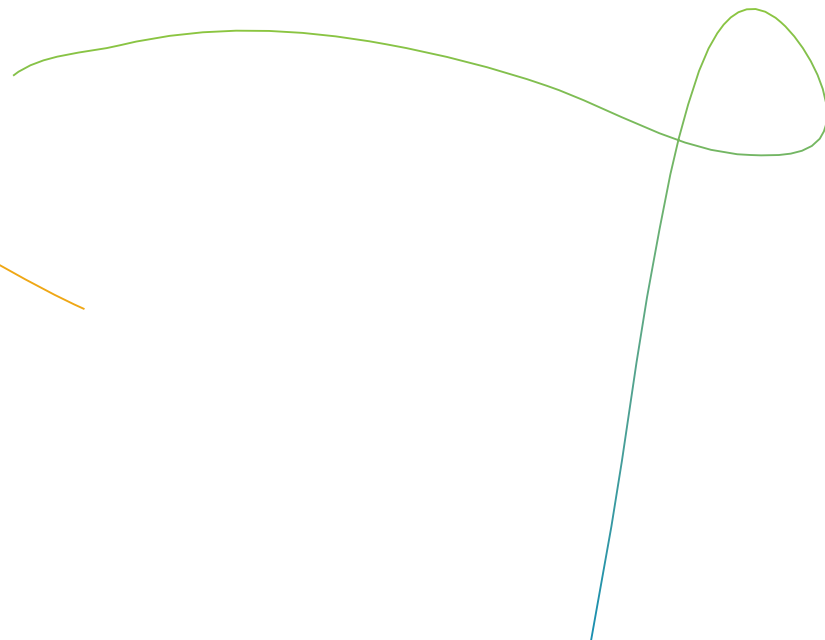
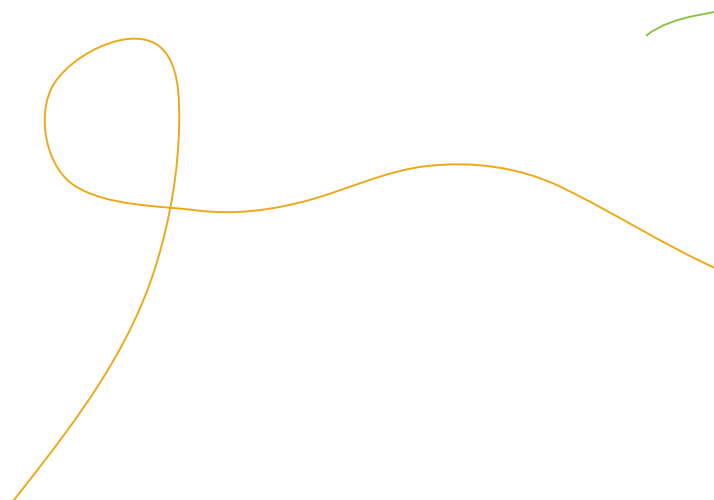
Mozaik Education Ltd. zadržava intelektualno vlasništvo i sva autorska prava za komercijalne nazive *mozaBook*, *mozaWeb* i *mozaLearn*, digitalne proizvode, sadržaje i usluge proizvedene neovisno o nakladniku Alfa d. d.

*Hrvatska je riječ koju naučih od majke,
i ono u riječi mnogo dublje od riječi,
i ono dublje s Hrvatskom me veže.*

Drago Ivanišević

KLARA

FILIP

Draga učenice, dragi učenice,

svijet **Hrvatskih jezičnih niti 7** stvoren je za tebe!

Tvoj udžbenik za Hrvatski jezik – u tiskanome obliku i na obrazovnoj platformi *mo-zaBook* – nudi ti mnoštvo različitih vrsta i tipova tekstova, ilustracija, fotografija, tablica, grafikona, podsjetilica, pregleda gradiva i pojmova, što ti je potrebno za učenje temeljnoga školskog predmeta.

U autorskim uvodnim pričama naći ćeš likove bliske svom svijetu jer su to, baš kao i ti, trinaestogodišnji hrvatski učenici sa svojim životnim veseljima, razmišljanjima, nadama, simpatijama, razgovorima, ali i stvarnim učeničkim problemima i dvojabama.

Poznati su ti likovi **Klara** i **Filip**, njihovi razredni prijatelji **Marko** i **Ilona**, zatim njihova draga prijateljica **Henrikka** iz Finske. Opet se pojavljuju **Martin**, njegova ovčarka **Lusi**, teta **Vilma** i mama **Tena**. Prvi put upoznat ćeš Filipovu petogodišnju sestricu **Helenu** i njihovu baku iz Vukovara, koja će ispričati svoja sjećanja iz rodnoga Iloka.

Svaka uvodna priča potvrđuje da jezik koji učiš ima svoju svrhu u komunikaciji u svakodnevnome životu, da je to jezik kojim učiš taj isti jezik, ali i sve druge školske predmete.

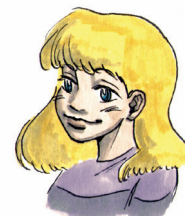
Iza svake priče slijedi niz poticajnih pitanja, jezična objašnjenja proučavanih jezičnih pojava i poticaj za ostvarivanje jezičnih djelatnosti u skladu s pravilima hrvatskoga standardnog jezika.

Želimo ti da, družeći se s udžbenikom **Hrvatske jezične niti 7**, postupno i radosno napreduješ marom i dobrotom u svijetu riječi i djela u kojemu je sve mnogostruko povezano nitima našega voljenog hrvatskog jezika po kojemu smo sve što jesmo.

Autorice

HELENA

HENRIKKA

MARTIN

Sadržaj

1. Sporazumijevamo se i izražavamo hrvatskim jezikom

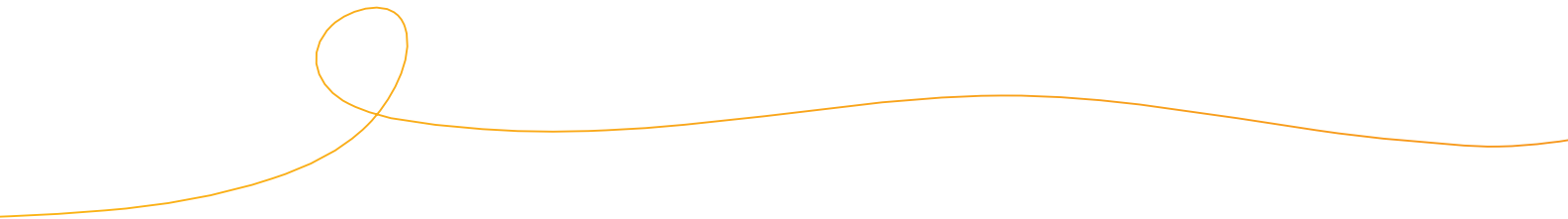
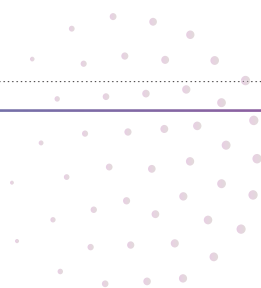
<i>Kakve su to knjige, braco? / Hrvatske knjige u temeljima hrvatske jezične kulture</i>	10 / 12
<i>Povijest je povijest, pravila su pravila / Povijest hrvatskoga standardnog jezika</i>	16 / 18
<i>Klara je čitala jezične priručnike / Uporaba jezičnih priručnika</i>	24 / 26
<i>Dunavski val / Empatijsko slušanje</i>	32 / 34
<i>O ljubavi pod velikim odmorom / Razgovor u skupini</i>	38 / 40
<i>Obrazac za volontiranje / Čitanje i pisanje objektivnih tekstova</i>	43 / 44
<i>Školski (ne)sportski dan / Komentar</i>	47 / 48
<i>Jezična patrola / Pleonazmi</i>	51 / 52
Podsjetilica 1	54

2. Gramatika i jezična uporaba

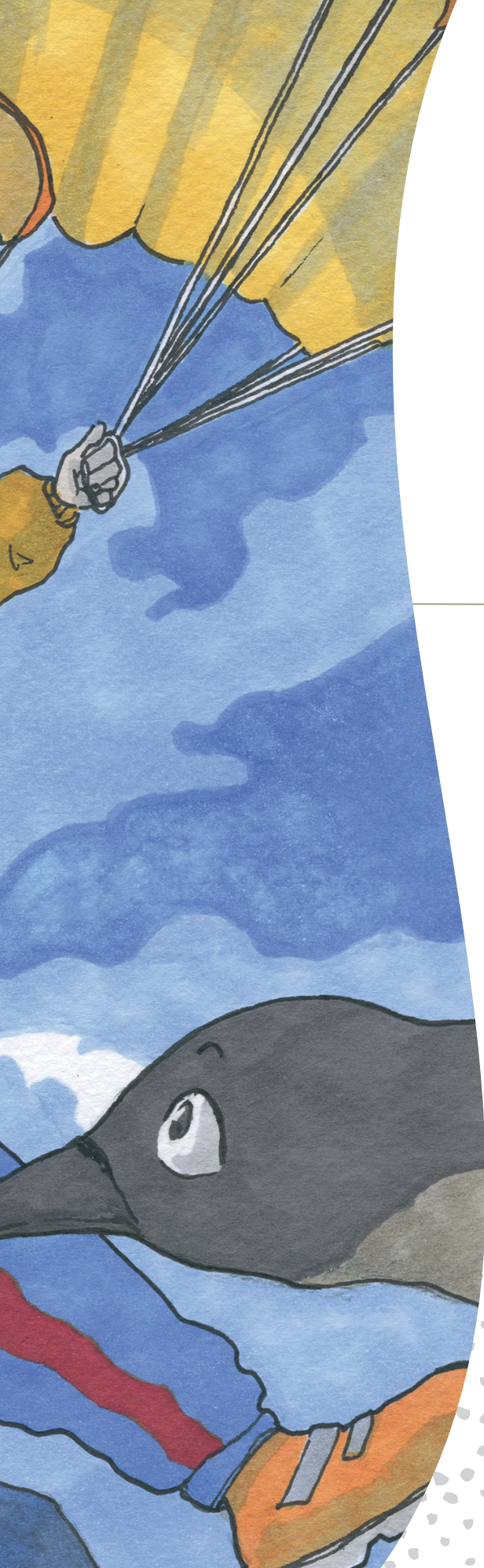
<i>Krenuli su, dan je dug / Predikat i njegove vrste</i>	58 / 60
<i>Henrikka, Klara, Filip, Martin i Lusi planinare / Subjekt i nominativ</i>	64 / 66
<i>Prijatelji upoznaju Pag / Objekt i njegove vrste</i>	70 / 72
<i>Tiho su u smiraj dana hodali gradićem Ninom / Priložne oznake i njihove vrste</i>	76 / 78
<i>Vjekovni grad Zadar Morskim orguljama pozdravlja Sunce / Atribut i apozicija</i>	81 / 82
<i>Prisjeti se Ngdavlija! / Padeži u rečenici</i>	87 / 88
Služba riječi u rečenici – podsjetilica	93
<i>Cvrčci, zrikavci, vrapci i komarci / Glasovne promjene</i>	95 / 96
<i>Danje svjetlo i hodaње u prirodi poboljšava nam zdravlje / Naglašavanje riječi</i>	101 / 102
Glasovne promjene i naglasci – podsjetilica	106
<i>Jačica voli životinje, Klara životinje voli / Red riječi u rečenici</i>	108 / 110
Gramatika – pregled	114
Podsjetilica 2	118

3. Pravopis

<i>Filmska revija / Veliko početno slovo</i>	122 / 124
<i>Gđa Horvat vodi nas u HAZU / Pisanje kratica i pokrata</i>	127 / 128
<i>Sve ti je to jako, jako zdravo / Zarez u nizanju, naknadnome dodavanju, umetanju i isticanju</i>	135 / 136
<i>„U ,Preobrazbi‘ se čovjek probudio kao kukac!“ / Pravopisni znakovi (dvotočka, navodnici, polunavodnici, crtica, spojnica, kosa crta)</i>	140 / 142
<i>Vilma se razjadila / Upravni i neupravni govor u pismu</i>	146 / 148
PRAVOPIS – PREGLED	150
Pojmovnik Hrvatskih jezičnih niti	154

1.

*Sporazumijevamo
se i izražavamo
hrvatskim jezikom*

*S kojim sve ciljem čitamo knjige?
Koje bi knjige preporučio/preporučila
svojim vršnjacima? Zašto?*

Kakve su to knjige, braco?

- Braco, *kaj* radiš? – plavi tornado zvan Helena radoznalo i po navici bučno upadne u bratovu sobu. Znao je Filip jako dobro da će sestrici morati odgovoriti na barem dva-tri uporna „zašto” koja je znala ponavljati unedogled.
- Zašto opet učiš, braco?
- Moram, Helenice.
- Zašto moraš, pa škola još nije počela?!
- Obećao sam pripremiti slikokaze za početak školske godine.
- A zašto si obećao? Bolje da se sa mnom igraš nego da slikaš nekakve koze.
- Ne slikam koze, nego izrađujem slikokaze, odnosno prezentacije.
- Ahaa, prezentacije. A što su to prezentacije?
- To su, draga sestre, pažljivo i pregledno oblikovani kratki zapisi s fotografijama koji će mi pomoći u predstavljanju teme o knjigama.
- A kakve su to knjige? Kao i moje slikovnice?
- Knjige jesu, ali ponešto drukčije. To su stare i osobito vrijedne knjige. One su dokaz pismenosti, civilizacije i kulture jednoga naroda. I ti ćeš jednom u školi učiti o njima.

ŠKRINJICA RIJEČI

tornado – snažan zračni vrtlog
ovdje: bučna osoba

Hrvatske knjige u temeljima hrvatske jezične kulture

Poznato mi je

Misal po zakonu rimskoga dvora

hrvatski standardni jezik

Što je Filip odgovorio Heleni na pitanje o knjigama?
Ima li čitanje samo jednu svrhu?

– A kakve su to knjige? Kao i moje slikovnice?

– Knjige jesu, ali ponešto drukčije. To su stare i osobito vrijedne knjige. One su dokaz pismenosti, civilizacije i kulture jednoga naroda. I ti ćeš jednom u školi učiti o njima.

Misal po zakonu rimskoga dvora,
22. veljače 1483. – prva hrvatska inkunabula

Kad je Johannes Gutenberg izumio tiskarski stroj, otvorile su se mogućnosti **prenošenja znanja** narodu. Knjige su i dalje bile vrlo skupe, ali ipak mnogo jeftinije od rukopisnih knjiga koje su bile rezervirane za Crkvu i visoke društvene slojeve. Čitanje je postalo jezična djelatnost kojom se počelo baviti sve više pojedinaca, a tako se pokrenuo i europski civilizacijski napredak. Ipak, čitanje nema samo obrazovnu svrhu.

INFORMIRANJE

tisak, internet, upute i objašnjenja,
različiti objektivni tekstovi, javni
multimedijski tekstovi

UČENJE

rječnici,
leksikoni,
enciklopedije,
školski
udžbenici,
časopisi,
obrazovni
multimedijski
tekstovi

obrazovna
svrha
čitanja

javna
svrha
čitanja

autor,
tekst,
primanje
teksta,
čitatelj

osobna
svrha
čitanja

ZABAVA, UŽITAK

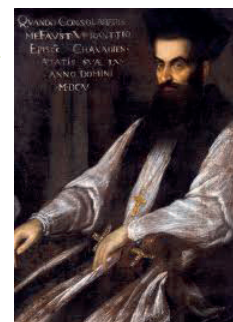
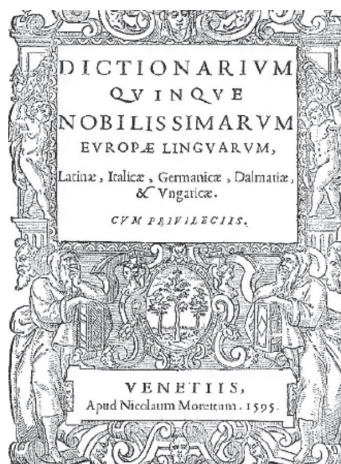
knjige i e-knjige, časopisi, multimedija u skladu s osobnim interesima, što čitatelju nije dosadno

Čitanje Heleninih slikovnica ima osobnu svrhu, a Filipovo istraživanje prvih tiskanih hrvatskih knjiga obrazovnu svrhu. Čitanje teksta Filipova slikokaza u školi na satu imat će i obrazovnu i javnu svrhu.

Razlikujemo tri osnovne svrhe čitanja:
obrazovnu, osobnu i javnu.

Koje su to stare i jako vrijedne knjige o kojima je govorio Filip? Tko je Faust Vrančić?

Kultura jednoga naroda ogleda se u njegovim knjigama i odnosu prema čita-
nju. Važnim i vrijednim knjigama (tzv. *referentnoj literaturi*) pripadaju rječnici.
Prvi hrvatski tiskani rječnik *Rječnik pet najuglednijih europskih jezika* napisao je
Šibenčanin Faust Vrančić.

Faust Vrančić,
Šibenčanin

NASLOV: RJEČNIK PET
NAJUGLEDNIJH EUROPSKIH
JEZIKA: LATINSKOGA,
TALIJANSKOGA,
NJEMAČKOGA,
DALMATINSKOGA
(HRVATSKOGA)
I UGARSKOGA
(MAĐARSKOGA)
AUTOR: Faust Vrančić
STRUKTURA: pet
usporednih stupaca
MJESTO IZDANJA: Venecija
GODINA IZDANJA: 1595.

Prvi je hrvatski tiskani rječnik *Rječnik pet najuglednijih europskih jezika: latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, dalmatinskoga (hrvatskoga) i ugarskoga (mađarskoga)* djelo Fausta Vrančića.

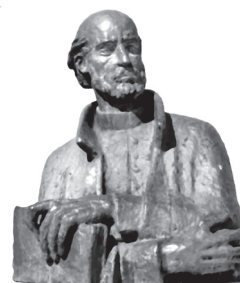
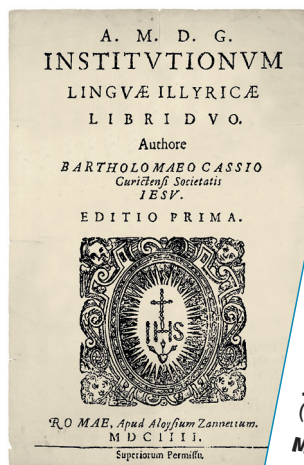
Imaju li, osim rječnika, Hrvati još koju vrijednu jezikoslovnu knjigu u Vrančićevo vrijeme?

Nedugo nakon pojave Vrančićeva rječnika objavljena je **prva hrvatska gramatika:**
Temelji ilirskoga jezika u dvije knjige isusovca Pažanina Bartola Kašića.

To je knjiga u kojoj je Kašić na latinskom jeziku objašnjavao hrvatsku gramatiku kako bi redovnici iz njegova reda lakše naučili hrvatski jezik.

Bartol Kašić zalagao se za štokavsku osnovicu hrvat-
skoga standardnoga jezika i u svojoj je gramatici, uz
svoje zavičajne čakavske, zabilježio i štokavske pri-
mjere.

Prva je hrvatska gramatika *Temelji ilirskoga jezika u dvije knjige* djelo Bartola Kašića.

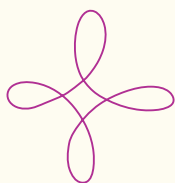

Bartol Kašić,
isusovac Pažanin

NASLOV: TEMELJI
ILIRSKOGA JEZIKA U DVIJE
KNJIGE
AUTOR: Bartol Kašić
JEZIK OBJAŠNJENJA:
latinski
JEZIK PRIMJERA: hrvatski
(čakavski, štokavski)
MJESTO IZDANJA: Rim
GODINA IZDANJA: 1604.

Ovo učimo zato što...

poznavanjem jezične povijesti svojega naroda utvrđujemo svoj hrvatski identitet i nacionalnu kulturnu baštinu.

Utvrdjivanje znanja

Kultura jednoga naroda ogleda se u njegovim knjigama i u odnosu prema čitanju.

Tri su osnovne svrhe čitanja: obrazovna, osobna i javna.

Isti tekst može se čitati s različitim svrhama, a različiti tekstovi mogu imati istu svrhu.

Inkunabule su prve europske tiskane knjige objavljene u razdoblju od 1455. do 1500. Hrvatska ima čak devet inkunabula: šest glagoljičnih i tri latinične.

Prva je hrvatska inkunabula **Misal po zakonu rimskoga dvora**. Riječ je o knjizi koja služi za misu, a otisnuta je 22. veljače 1483. u nepoznatoj tiskari zaslugom učenih popova glagoljaša.

Prvi je hrvatski rječnik **Rječnik pet najuglednijih europskih jezika: latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, dalmatinskoga (hrvatskoga) i ugarskoga (mađarskoga)**. Autor mu je izumitelj **Faust Vrančić**, Šibenčanin. Knjiga je objavljena u Veneciji 1595. i sadržava pet stupaca u kojima se navodi pet jezika. Hrvatski jezik nalazi se u 4. stupcu pod nazivom dalmatinski.

Prva je hrvatska gramatika **Temelji ilirskoga jezika u dvije knjige**. Autor joj je učeni isusovac **Bartol Kašić**, Pažanin, koji se zalagao za štokavski govor kao osnovicu hrvatskoga standardnog jezika. Knjiga je objavljena u Rimu 1604.

Vježbanje i provjera znanja

- Pročitaj sadržaj na mozaBookovoj poveznici i napiši u bilježnicu što je tema toga teksta. Zabilježi osnovne podatke o hrvatskome Prvotisku.
- Podijelite se u tri skupine. Prva skupina neka prouči hrvatski Prvotisak, druga skupina prvi hrvatski rječnik, treća skupina prvu hrvatsku gramatiku. Svaka skupina treba oblikovati bilješke o proučenoj knjizi. Odaberite predstavnika skupine koji će pred razredom usmeno predstaviti „vašu” knjigu.
- Prouči poveznicu u zadatku **A**. Koje svrhe čitanja možeš prepoznati u svojim čitanjima toga multi-medijskog teksta? Obrazloži.
- Zamisli da su se u suvremenome Senju sreli Jurij žakan, Faust Vrančić i Bartol Kašić. Prouči dostupne informacije o njima i gradu Senju, utvrdi što ih sve povezuje. Zatim napiši njihov razgovor u kojem će komentirati vrijednost knjige u svoje vrijeme i danas. Mogu se osvrnuti i na elektroničke knjige. Rješenje zadatka možeš oblikovati i u stripu.

Znalci radoznalci

U sjećanje na dan tiskanja *Misala po zakonu rimskoga dvora* 22. veljače slavimo Dan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Prva slova (inicijali) uvećana su i ukrašena, a tekst je prelomljen u dva stupca. Crnom bojom pisan je sadržaj molitvenoga (liturgijskog) teksta, a crvenom bojom dijelovi koji se nisu čitali, nego su opisivali što svećenik radi, npr. uzima kalež (slično didaskalijama u dramskome tekstu).

Od jedanaest sačuvanih hrvatskih prvotisaka dva se primjerka mogu pogledati u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, dva se nalaze u Samostanu franjevac trećoredaca na zagrebačkome Ksaveru, jedan u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu te jedan u Knjižnici dominikanskoga samostana u Bolu na Braču.

Ostali primjerci čuvaju se u Vatikanskoj knjižnici u Rimu, Kongresnoj knjižnici u Washingtonu, Nacionalnoj knjižnici u Sankt-Peterburgu i Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču.

*Povijest je povijest,
pravila su pravila*

Pomažeš li ti svojim prijateljima u učenju? Je li ti lakše učiti u paru, u grupi ili samostalno? Smatraš li da je važno znati povijest svojega jezika? Zašto tako misliš?

– Baš ne shvaćaš, Fićo! Povijest je povijest, pravila su pravila, a moje je pravilo da je povijest *nenaučiva*. Gotova sam! Dobit ću *kulju* i upropastit ću si ocjenu! A i ti me još mučiš! – odbrusi Klara prijatelju na pitanje kad misli učiti povijest hrvatskoga jezika. Ispit je sljedeći tjedan.

Filip se nije uvrijedio, a nije se ni naljutio na Klaru. Razmišljao je kako joj pomoći. Misli, Filipe, misli... Što je važno?

Nakon Kašića ožaljski krug u 17. st. Štokavski prosvjetitelji u 18. st. U 19. st. ilirski pokret. Ljudevit Gaj i njegova reforma slovoписа od tilda do kvačica.

Kratka osnova hrvatsko-slavenskoga pravopisanja 1830. Članak Pravoписz 1835. I da, prve novine s prilogom Danicom u kojoj je Hrvatska domovina otisnuta s rogam e. Sakcinski progovorio hrvatski u Saboru 1843. Hrvatski diplomatski jezik 1847. Borba filoloških škola: Zagreb, Rijeka, Zadar i najmlađa škola hrvatskih vukovaca. Politička potpora hrvatskim vukovcima, njihova pobjeda i vukovski jezikoslovni priručnici: pravopis, gramatika i rječnik. Odabir jekavskoga štokavskog govora kao osnovice za standard i izbacivanje čakavskih i kajkavskih riječi. Negiranje hrvatske književne baštine. Prevlast srpskoga jezika nad hrvatskim gotovo cijelo 20. st. Hrvatski jezik u NDH-u i tzv. korienski pravopis. Stanje poslije Drugoga svjetskog rata sve do Domovinskoga rata. Novosadski dogovor i pravopis. Adok rječnik. Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika 1967. kao reakcija na Novosadski dogovor. Zabranjen pravopis Babić – Finika – Moguš, popularni londonac. Nešto bolji status jezika u Ustavu iz 1971., novi priručnici... I da, konačno hrvatski službeni jezik u samostalnoj Republici Hrvatskoj, Dani hrvatskoga jezika od 1997. i 24. službeni jezik Europske unije od 2013. I cijeli niz modernih priručnika...

Hmmm... možda da zajedno naprave poster s vremenskom crtom?

ŠKRINJICA RIJEČI

korienski – korijski, pravopis koji propisuje korijen riječi u izvedenim riječima

Adok – zajednički rječnik hrvatskoga i srpskoga jezika Matice srpske i hrvatskog jezika Matice hrvatske na kojemu su prestali raditi sa slovom „k“ jer se vidjelo da su kulturološke i rječničke razlike između dvaju naroda jako izražene

deklaracija – proglas političke, pravne ili druge naravi u obliku svečane izjave koja sadrži temeljna načela ili stajališta o nekome važnom problemu

filološke škole – kulturni krugovi zagrebačkih, riječkih i zadrarskih filologa 19. stoljeća koji su se zalagali za svoja rješenja standardiziranja hrvatskoga jezika; filolog je znanstvenik koji proučava jezik i književnost

Poznato mi je
hrvatska narječja i
zavičajni govori
Faust Vrančić i
Bartol Kašić
prvi hrvatski rječnik
i prva hrvatska
gramatika

ozaljski krug

štokavski
prosvjetitelji

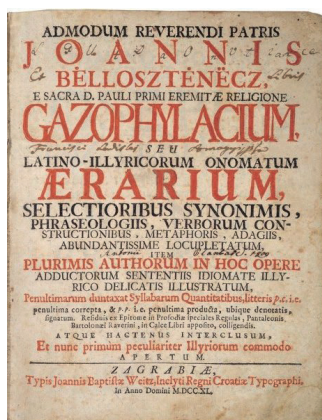
Ljudevit Gaj i ilirski
pokret
ilirici

Povijest hrvatskoga standardnog jezika

Što je Filip prvo izdvojio promišljajući o povijesti jezika nakon Vrančića i Kašića?

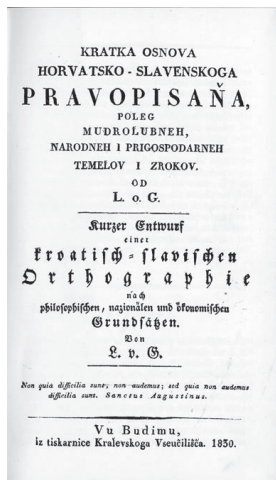
U 17. stoljeću oko grada Ozlja okupljalo se hrvatsko plemstvo i intelektualci koji su izgradili svojevrsan **hrvatski standard na temelju svih triju narječja**. Najvažniji je autor ozaljskoga kruga **Ivan Belostenec**. On je sastavio rječnik *Gazofilacij* ili *Latinsko-ilirska riznica riječi*.

naslovnica *Gazofilacija*

Razgovor ugodni naroda slovinskoga

naslovnica *Kratke osnove*

U drugoj polovini 18. stoljeća u djelima **slavonskih štokavskih pisaca** rabi se već **uvelike ujednačena štokavica** pa se katkad to razdoblje smatra početkom hrvatskoga standarda.

U 19. stoljeću Hrvatska je rascjepkana na provincije i još uvijek nema jedinstvenoga standardnog jezika. U službenoj je uporabi latinski jezik, a mađarizacija je sve jača. Tri-desetih godina Hrvati na to stanje reagiraju nacionalnim, političkim i kulturnim pokretom – **hrvatskim narodnim preporodom** ili **ilirskim pokretom**. Članovi pokreta zvali su se **ilirici**. Idejni im je vođa bio Krapinac **Ljudevit Gaj**.

Ilircima je borba za jedinstveni jezik i pismo bila oblik borbe za narodno jedinstvo. Sve je više jačala težnja da se hrvatski uvede kao službeni jezik umjesto latinskoga jezika.

Zašto je Filip istaknuo riječi Gaj i njegova reforma slovopisa od tilda do kvačica?

Ljudevit Gaj objavljuje 1830. *Kratku osnovu horvatsko-slavenskoga pravopisanja* u kojoj iznosi nezadovoljstvo postojećim slovopisom koji je bilo vrlo neujednačen, ponajprije u vezi s nepčanim glasovima. Nepčani su glasovi oni koje danas bilježimo kvačicama i crticama, glas *j* i dvoslovi *nj*, *lj*. Primjerice, glas *č* svojedobno se bilježio i na šesnaest načina (npr. *c*, *ci*, *cs*)!

Gaj je prvo predložio tildu (~) iznad slova *c*, *d*, *g*, *l*, *n*, *s*, *z*, ali taj prijedlog nije prihvaćen pa i sam Gaj ubrzo od njega odustaje. Nova rješenja nudi u članku *Pravopisz* (1835.): *č*, *ć*, *š*, *ž*, dvoslove *dj*, *gj*, *lj*, *nj* (sa zarezmom na *j* umjesto točke). Na mjestu povijesnoga glasa *jata*, danas glasovni skup *ije/je*, predlaže rogato *ě*.

U čast Ljudevitu Gaju, reformatoru hrvatskoga slovopisa i vodi ilirskoga pokreta, današnju hrvatsku latinicu nazivamo gajicom.

Koja je važnost ilirskoga pokreta?

Vođa ilirskoga pokreta Ljudevit Gaj 1835. pokreće prve hrvatske novine *Novine Horvatzke* i književni prilog *Danica Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*. U *Danici* je objavio svoju budnicu *Horvatov sloga i zjedinjenje*, poznatiju kao *Još Hrvatska ni propala*, neslužbenu himnu ilirskoga pokreta. U *Danici* je objavljen i tekst pjesme *Horvatska domovina* Antuna Mihanovića.

Novine su najprije izlazile na kajkavskome, a *Danica* na kajkavskome i štokavskome, i to pisane starim slovopisom. Godine 1836. mijenja se ime novina u *Ilirske narodne novine* i *Danicu ilirsku*. Tiskaju se novim slovopisom i na štokavskome narječju. Iako ilirski pokret uskoro gubi svoju političku moć, njegova je kulturna baština za hrvatske prilike neprocjenjiva.

Ilirci su ujedinili Hrvate u zajedničkome standardnom jeziku utemeljenom na štokavskome narječju i jedinstvenome latiničnom slovopisu.

Godine 1843. političar, povjesničar i znanstvenik **Ivan Kukuljević Sakcinski** prvi će progovoriti hrvatskim jezikom u Saboru.

Hrvatski jezik postat će službenim jezikom 23. listopada 1847.

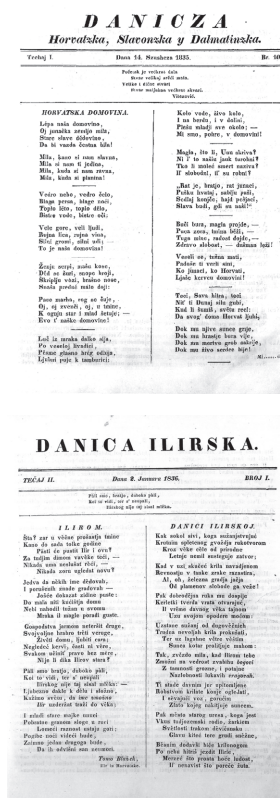
Gajeva slovopisna reforma

Novine horvatske, slavonske i dalmatinske

književni prilog – Danica

Ivan Kukuljević Sakcinski

prvi govor na hrvatskome jeziku u Saboru

Ivan Kukuljević Sakcinski

neriješena pitanja
jezičnoga standarda

jezične rasprave
filoloških škola

hrvatski vukovci

objavljivanje
pravopisa,
gramatike i rječnika

oblikovan hrvatski
standardni jezik

položaj narječja
i hrvatske
književne baštine u
vukovskom jezičnom
standardu

Kako je tekao proces standardizacije hrvatskoga jezika nakon iliraca do početka 20. stoljeća?

Iako su ilirci udarili prave temelje standardizaciji, hrvatski standardni jezik još nije poprimio konačan oblik, a nije bilo ni odgovarajućih normativnih knjiga: gramatike, pravopisa i rječnika.

U **Zagrebu, Rijeci i Zadru** osnovane su **tri filološke škole** s različitim pogledima na pojedina standardnojezična pitanja, no te su jezikoslovne rasprave završile **sedamdesetih godina 19. stoljeća nadmoći zagrebačke filološke škole**.

Adolfo Veber
Tkalčević
zagrebačka škola

Fran Kurelac
riječka škola

Ante Kuzmanić
zadarska škola

Tomo Maretić
škola hrvatskih
vukovaca

Međutim, **četvrta, najmlađa filološka škola**, tzv. **hrvatski vukovci**, oslanjala se na rad srpskoga jezikoslovca Vuka Stefanovića Karadžića i imala je političku potporu bana Khuen-Hedervarya pa je objavila prve jezikoslovne priručnike standardnoga jezika: **Hrvatski pravopis** Ivana Broza 1892., **Gramatiku i stilistiku hrvatskog ili srpskog jezika** Tome Maretića 1899., **Rječnik hrvatskoga jezika** Ivana Broza i Franje Ivekovića 1901.

Objavljivanjem pravopisa, gramatike i rječnika vukovci su odnijeli pobjedu nad zagrebačkom filološkom školom, a standardni je jezik u glavnim crtama dobio svoj konačan oblik na novoštokavskoj osnovici ijekavskoga dijalekta koji je potvrđen u usmenoj (pučkoj) književnosti.

Nepotrebno su se odbacivale riječi kajkavskoga i čakavskoga narječja te su proglašavane nepravilnima. Zanimarivala se i prešućivala cjelokupna hrvatska književna baština.

Nakon ilirskoga razdoblja uslijedila je borba filoloških škola za prevlast. Prevladala je škola hrvatskih vukovaca. Uz političku potporu omogućeno im je objavljivanje različitih jezikoslovnih priručnika (pravopisa, rječnika i gramatika). Takav je pristup standardizaciji jezika pokazao i svoje loše strane. Odbacivane su brojne riječi i osiromašivao se hrvatski jezik.